

Kültürdilbilim: Temel Kavramlar ve Sorunlar, Editör: Olena KOZAN, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014.

Abdulkadir KOÇ*

Kültürdilbilim XX. yüzyılın sonlarına doğru ilgi odağı olmaya başlayan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalına yönelik çalışmalar özellikle Rus dilbilim camiası tarafından gerçekleştirilmiştir. Türk dilbilim camiasında ise kültürdilbilim alanında yeni çalışmalar yapılmakta ve tezler hazırlanmaktadır. Kültürdilbilimin kendisi ve kavramları üzerine Türk yazınında yeterli kaynak bulunmamaktadır. Bu durum yapılacak olan kültürdilbilimsel çalışmalar için önemli bir sorundur. Bu soruna yönelik editörlüğünü Olena KOZAN'ın yaptığı "*Kültürdilbilim: Temel Kavramlar ve Sorunlar*" adlı eser önemli bir boşluğu doldurmuştur. Alanında ilk olan bu eser Türkiye'de kültürdilbilim araştırmacıları için ilk adım olmanın yanında ufuk açıcı bir çalışmadır.

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü doktora öğrencilerinin kültürdilbilim bağlamında Rus dilinden derledikleri yirmi dört makalenin çevirisinden oluşan eser, Prof. Dr. Zeynep Bağlan ÖZER'in bir sunuşuyla başlamakta ve "Kültürdilbilim Nedir?" alt başlıklı bir önsözle devam etmektedir. Makaleler tematik bir düzen içinde sıralanmaktadır. Her makalenin sonunda kaynakçaları verilmiştir. 179 sayfalık eser Gazi Kitabevi yayınlarından çıkmıştır.

Rusça makalelerin tercüme edilmesiyle Türkçeye kazandırılan eserin hazırlanmasında karşılaşılan en büyük zorluklardan biri olarak, kitabın sunuş bölümünde belirtildiği üzere, çeviri esnasında terimlerin ve kavramların Türkçede tam bir karşılığının olmaması gösterilmiştir. Çözüm olarak, terimlerin çevirisinden ziyade Türk dilinin özelliklerini dikkate alarak yeni terimler oluşturulmuştur. Kitapta ileri sürülen terim ve kavramlar için oluşturulan Türkçe karşılıkların tartışmaya açık ve öneri niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda kültür kodu, kültür konsepti, kültürel yan anlam, dil dünya görüşü, öz dil ögesi, konsept, anırtırma gibi karşılıklar önerilmiştir. Bilindiği üzere, özellikle ülkemizde, terminoloji bilim dalarlı için önemli bir sorundur. Bir bilim dalında terminoloji; bilimsel ve teknik iletişimi, bilgi aktarımını ve düşünsel ilerlemeyi sağlayan önemli bir unsurdur. Türk yazınında yeni şekillenmeye başlayan kültürdilbilim için uygun bir terminolojinin inşasında eserde tutulan yol ve ortaya konulan öneriler oldukça değerlidir. Ayrıca eser, birçok yeni terim ve kavramla dolu olsa da son derece anlaşılır bir dile sahiptir. Temel kavram ve terimler genel olarak açık, net ve anlaşılır olarak sunulmakla birlikte eserin sahip olduğu üslup okuyucu kitle açısından uygun ve doyurucudur.

Kültürdilbilim için Türkçede önemli bir başka kaynak olan, Olena KOZAN'ın "Rus ve Türk Gazetelerindeki Haber Başlıklarının Kültürdilbilimsel Çözümlemesi" başlıklı yüksek lisans tezine dayanarak hazırlanan önsöz bölümü "Kültürdilbilim Nedir?" alt başlığını taşımaktadır. Bu bölümde W.Humboldt'un çalışmalarıyla temelleri atılan kültürdilbilimin gelişim süreçleri özetlenmekte ve kültürbilimsel yaklaşım çerçevesinde kültürdilbilimin budundilbilim ve ülkedilbilimle olan ilişkisi karşılaştırılarak açıklanmaktadır. Bu bölüm, okuyuculara önemli bir katkı olarak,

---

* Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

V.N.Teliya ve V.A.Maslova gibi kültürdilbilimle uğraşmış önemli isimlerin konuya ilişkin fikirlerini karşılaştırmalı olarak görme imkânı sunmaktadır. V.N.Teliya, kültürdilbilimi milli dilde yansıyan ve dilsel süreçlerde kendisini gösteren maddi kültürü ve halkın bakışını inceleyen bilimsel alan olarak tanımlar ve kültürdilbilimi, budundilbilimin bir parçası olarak değerlendirir. V.A.Maslova ise kültürdilbilimi, dilbilim ve kültürbilimin örtüştüğü noktada oluşan ve dilde yansıyan halk kültürünü inceleyen bilim dalı olarak tanımlar. Dil ve kültür gibi iki farklı gösterge sisteminin etkileşimiyle ortaya çıkan dil göstergelerindeki kültür anlamlarının incelenmesi üzerinde kültürdilbilimin odaklandığını belirtir. Maslova'nın yaklaşımına göre kültürdilbilim; budundilbilimi, kültürdilbilimi ve kısmen de olsa bilişsel dilbilimi birleştiren bir alan olarak görülür.

Kitabın sunuş ve önsöz bölümlerinden sonra kültürdilbilimle ilgili Rus dilinden derlenen yirmi dört makale tematik bir düzen içinde sıralanmıştır. İlk olarak kültürdilbilimin özü ve yöntemleri üzerinde durulduktan ve dil ile kültür ilişkisi incelenmektedir. Devamında, bir disiplinler arası bilim olan kültürdilbilimin bilim dalları arasındaki yerini ve diğer disiplinlerle ilişkisini sorgulayan makaleler yer almaktadır. Akabinde kültürdilbilimin temel kavramları ve terimleri üzerinde duran makaleler sıralanmaktadır. Bu makalelerde anıştırma, özölgu, dil ve kültür dünya görüşü gibi temel kavramlar ve terimler açıklanmaktadır. Özellikle kültürdilbilimde önemli bir yeri olan konsept kavramı geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Geri kalan makalelerde ise "Farklı Toplumların Dil ve Dünya Görüşü Bağlamında 'Ev', 'Aile', 'Ocak' Konseptleri" gibi temalarda kültürdilbilim uygulamaları çerçevesinde hazırlanan örnek çalışmalar sunulmaktadır. Kitabın önceki kısımlarında verilen teorik bilgiler son kısımda verilen bu çalışmalarla uygulamalı olarak gösterilmiştir. Böylece kültürdilbilimsel yöntemler konusunda okuyucuya yol gösterilmiştir.

Türk yazını düşünüldüğünde kültürdilbilim üzerine çalışma yapacak araştırmacılar için alanında ilk ve en önemli eserdir. Gerek hacmi gerekse içeriği bakımından bir "kültürdilbilime giriş" sayabileceğimiz eser sayesinde okuyucu kültürdilbilimin gelişim evreleri, bugünkü durumu ve temel kavramları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Her makalenin sonunda verilen kaynakçalar incelendiğinde kültürdilbilimle ilgili küçük bir bibliyografya elde etmek mümkündür. Ayrıca kitap, W.Humboldt, E.Sapir, B.Whorf, V.N.Teliya, V.A.Maslova, Yu.S.Stepanov ve A.D. Arutyunova gibi kültürdilbilimin önemli araştırmacılarını ve fikirlerini tanıma imkanı vermektedir.

Ülkemizde yapılan dilbilimsel çalışmalar genellikle Batılı dilbilimcilerin izinden yürümektedir. Oysaki tanıtmaya çalıştığımız eser Rus dilbilim birikimini Türk yazınına aktarmaktadır. Bu yönüyle de ülkemizdeki araştırmacılara Rus ekolünü tanıttırıyor olması kitabın kayda değer bir başka yönüdür. Sonuç olarak "*Kültürdilbilim: Temel Kavramlar ve Sorunlar*" adlı bu eser; kültürdilbilimi merak edenler ve kültürdilbilimsel çalışma yapacak araştırmacılar için önemli bir başlangıç kitabıdır.